

PROFIL

1-2 '95

SÚČASNÉHO VÝTVARNÉHO UMENIA
CONTEMPORARY ART MAGAZINE

KYBERNETICKÝ PRIESTORA

PRE TELO, INTELEKT A DUŠU

UMENIE A VIRTUÁLNA REALITA

ARS ELECTRONICA

LA BIENNALE DI VENEZIA 1895 - 1995

ROZHOVOR S JOZEFOM JANKOVIČOM

TRHLINA V PRIESTORE

FRAGMENTY Z OKRAJA

GALERIE RUDOLFINUM V KONCEPCII PETRA NEDOMU

ZATOULANÝ PES

ROZHOVOR S CHARLOTTOU KOTÍKOVOU,

KURÁTORĀOU VÝSTAVY LOUISE BOURGEOIS

WHITNEY BIENÁLE

SKICA O JUVENÍLIÁCH RUDOLFA FILU

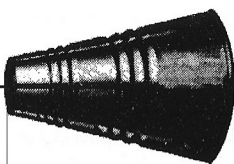
PROFIL

1-2 '95 SÚČASNÉHO VÝTVARNÉHO UMENIA
CONTEMPORARY ART MAGAZINE

- 2 LUBA LACINOVÁ
KÝBERNETICKÝ PRIESTOR
PRE TELO, INTELEKT A DUŠU
- 10 STEPHAN BERG
KEĎ SA OBRAZY UČILI LIETAŤ
UMENIE A VIRTUÁLNA REALITA
- 16 MARTIN ŠPERKA
ISEA'95 MONTREAL
- 20 MICHAL MURIN
ARS ELECTRONICA
- 28 LA BIENNALE DI VENEZIA 1895 - 1995
- 32 MÁRIA HLAVAJOVÁ
NENÁPADNE DO DEJŇ
- 44 JANA GERŽOVÁ
NÁRODNÉ PAVILÓNY
- 54 APERTO 95?
- 56 ANKETA BIENÁLE BENÁTKY
- 75 BIENÁLE JE IBA JEDNA Z MNOHÝCH
MINULÝCH A BUDÚCICH VÝSTAV
/ROZHOVOR S J. JANKOVIČOM/
- 83 DER RISS IM RAUM - TRHLINA V PRIESTORE
- 83 PAVEL LIŠKA
KONFRONTACE UMĚLECKÝCH POZIC
- 86 PŘÁTELSKÁ, KRITICKÁ I PROBLEMATICKÁ...
/ROZHOVOR S MATTHIASOM FLÜGGEM/
- 88 IŠLO O VÝSTAVU, NEŠLO O SÚČET
/ROZHOVOR S ADOU KRŇÁČOVOU-GUTLEBER/
- 92 NEBOL TO MÔJ OSOBNÝ VÝBER
/ROZHOVOR S ANDOU ROTTENBERGOVOU/
- 94 VÝSTAVA JE UDEĽANÁ PRO BERLÍN
/ROZHOVOR S JIŘÍM ŠVESTKOM/
- 100 STANOVISKO RIADITEĽA SNG,
JURAJA ŽÁRYHO
- 103 JURAJ MOJŽIŠ
FRAGMENTY Z OKRAJA
- 113 GALERIE RUDOLFINUM
V KONCEPCII PETRA NEDOMU
- 118 MILOŠ VOJTĚCHOVSKÝ
ZATOULANÝ PES
- 123 SÍDLA PAMĚTE
ROZHOVOR S CHARLOTTOU KOTÍKOVOU,
KURÁTKOU VÝSTAVY LOUISE BOURGEOIS
- 131 JUDITH E. STEIN
ĎALŠÍCH 15 MINÚT UMENIA.
REPORTÁŽ O WHITNEY BIENÁLE 1995
- 139 JURAJ MOJŽIŠ
SKICA O JUVENILIÁCH RUDOLFA FILU
Z PRIPRAVovANEJ MONOGRAFIE
VO VYDAVATEĽSTVE SLOVART

PROFIL súčasného výtvarného umenia • 1-2/1995 • Ročník V. • Vydáva Občianske združenie Kruh súčasného umenia Profil • **Séfredaktor - Editor-in Chief** Jana Geržová • **Zástupca Séfredaktora - Editor-in-Chief Deputy** Michal Murin • **Grafická úprava a DTP** Peter Sentelik • **Jazyková úprava** Ingrid Hrubaničová
• **Redakčný kruh - Advisory Board** - Ján Bakoš, Ladislav Čarný, Daniel Fischer, Egon Gál, Jozef Kelemen, Juraj Mojžiš, Petr Nedoma, Jiří Olíč, Karol Pichler, Katarína Rusanáková, Peter Sykora, Štefan Šlachta
• Adresa redakcie: PROFIL, Partizánska 21, 813 51 Bratislava • Tel: 0042/7/5313 624 • Fax: 0042/7/5333 154 • Lito: REPRO SOVA s.r.o., Bratislava
• Tlačí Express Print s.r.o. • Rozširuje Radomír Sakáloš s.r.o. - služby pre vydavateľov tlače, Vajnorská 136, 830 00 Bratislava (predplattelia). Podávanie novinových zdie-
lok povolené Riaditeľstvom poštovej prepravy Bratislava pošta 12, pod číslom 142/93. • Objednávky a reklamácie distribúcie vybavuje redakcia • Vychádza 4 čísla ročne
• Cena výtlačku Sk 96,- • Predplatné na rok Sk 192,- • Registračné číslo: Ministerstvo kultúry SR 25/90 • IČO 178 535 • Bankové spojenie: SSS Bratislava mesto č.ú. 595
649-019/0900 • Nevyžiadané rukopisy a fotografie redakcia nevracia. • Číslo bolo imprimované 11. 12. 1995

• MČ: 49494

Martin Šperka

L dňoch od 17. do 22. septembra sa v Montreale (Kanada) konaťo šieste Medzinárodné sympóziium elektronického umenia ISEA. Predchádzajúce sympóziá spoločnosti ISEA (Inter Society of Electronic Arts) boli v Holandsku (2x), Austrálii, v USA a Fínsku. Ešte pred začiatkom sympózia sa konali krátke jedno- a dvojdňové školenia v oblasti počítačovej animácie (vo firme SOFTIMAGE známej z filmu Jurský park a sídliacej v Montreale), prípravy multimediálnych prezentácií v sieti Internet (World Wide Web - v tejto sieti sú aj diela približne tridsiatich výtvarníkov zo Slovenska - projekt Logos, SAV Bratislava), holografie a grafických materiálov a prípravných počítačom).

Slávnostné otvorenie bolo v Biosfére (bývalý pavilón USA na svetovej výstave) za účasti predstaviteľov kultúry Kanady a vlády provincie Quebec. Za ním nasledoval kaleidoskop teoretických prezentácií, výstav, predstavení a koncertov. Teoretická časť pozostávajúca zo spoločnej prednášky, po ktorej nasledovali súbežne štyri okrúhle stoly (panelové diskusie) a individuálne prezentácie, bola náročná na rozhodovanie, čo si vybrať. Z „veľkých“ prednášok ma najviac zaujali nasledujúce: „Život a smrť médií“ od Bruce Sterlinga (spisovateľ známy svojimi sci-fi románmi, výskumom vedecko-technického žurnalizmu a ktorého články o slobode a práve na bezpečnosť a súkromie pomohli vyvolať debatu na túto tému. V súčasnosti píše román, ktorého časti publikuje v Internete a modifikuje ich podľa ohlasov čitateľov). Na konci svojej prednášky začal po sále rozhadzovať diskety s časťami svojho nového románu. Daniel Langlois (riaditeľ firmy SOFTIMAGE, spoluautor stereoskopického predstavenia IMAX na Expo 86, ako aj vynikajúceho počítačom animovaného filmu Tony de Peltrie) potešil priaznivcov počítačov Pentium - ešte tohto roku budú programy SOFTIMAGE schopné pracovať v tomto počítači. Triky „a la Jurský park“ si potom budeme môcť vyrábať aj doma. Mark Pesce (vynašiel jazyk virtuálnej reality pre sieť INTERNET a World Wide Web) v prednáške „Ontos, Eros, Noos, Logos“ referoval o perspektívach „kybernetického vesmíru“. Geert Lovink, teoretik médií a organizátor nezávislej televízie a Nadácie pre ilegálne vedomosti, hovoril o svojich skúsenostiach z východnej Európy, ktoré trochu

zovšeobecnil (k atraktivnosti jeho vystúpenia prispel aj názov prednášky Organizovaná nevinnosť a vojna v novej Európe) výhľadom na celú postkomunistickú Európu. S tvrdením, že v oblasti elektronického umenia a sietí sa nič nedeje, som musel polemizovať, a keby tam boli aj iní účastníci z tejto časti sveta, určite by mali čo povedať. Vlní v Helsinkách sa Elektronické umenie bývalej východnej Európy (a bol o to veľký záujem) prezentovalo prierezom „video art“ (pásky) jednej či dvoch skupín umelcov z Moskvy - akoby sa v Petrohrade, Baltských republikách a už nehovoriac o strednej Európe nič nedialo.

O téme „umelý život“ sa v poslednom čase často diskutuje aj v umeleckých kruhoch. Sedem účastníkov prednieslo svoje názory a prezentovalo výsledky. Jeffrey Ventrella z Kremikového údolia (v súčasnosti robí animácie pre počítačové hry) prezentoval záznam z jeho programu na automatickú animáciu umelých bytostí, ktoré sa musia pohybovať akýmkoľvek spôsobom, v opačnom prípade zahynú. Mike King z Anglicka hovoril o umelom vedomí a umení z pohľadu kvantovej mechaniky a teórie chaosu. Búrliвая diskusia sa skončila len vďaka pokročilému času. Bola to predpríprava na ďalší okrúhly stôl s pôvodným názvom Umelá tvorivosť, ktorý však Pierre Lévi, filozof a teoretik nových médií a ich vplyvu na kultúru a umenie, premenoval (k nevôli niekoľkých panelistov vrátane mňa) na Kozmickú kreativitu. Časový rozvrh si vyžiadala zmena vzhľadom na pokračovanie diskusie s Douglasom Hofstadterom. Tento profesor počítačovej vedy a nositeľ Pulitzerovej ceny za literatúru („Escher, Godel, Bach“) mal dvojhodinovú prednášku (s ukázkami) o výsledkoch programu na automatickú kompozíciu. Program vyvinutý na Univerzite štátu Indiana umožňuje vytvoriť nové dielo po „vypočutí“ si niekoľkých skladieb určitého hudobného skladateľa. „Umelá“ kompozícia (medzi inými prezentoval aj skladbu vytvorenú na základe analýzy

dvoch diel F. Chopina) je „na nerozoznanie“ od štýlu umelca. Jeden diskutujúci zhrnul všetky podobné aktivity do pojmu „klonovanie géniou“. V tomto zmysle sa niesol aj okrúhly stôl. Peter Beyls z Belgicka hovoril o svojom programe na automatickú kompozíciu, využívajúcu evolúciu. Peter Gena (skladateľ a programátor) a Charles Strom (uznávaný expert na genetické inžinierstvo) hovorili o programe, ktorý komponuje na základe dešifrovania kódu DNA napadnutého vírusom HIV. Výsledná skladba sa „ničím nelíšila“ od skladieb generovaných omnoho jednoduchším algoritmom (názor diskutujúcich).

V mojom príspevku som pre krátkosť času spomenul len niekoľko aspektov v počítačovom umení, ktoré predpovedal Abraham Moles (autor knihy Umenie a počítač) už koncom šesťdesiatych rokov. Jeho predpovede sa nemohli v tej dobe uskutočniť, ale súčasná veda a technika počítačov to už umožňuje. Poukázal som na fakt, že stroje neboli slobodné, a teda nemohli principiálne tvoriť. Inteligentné expertné systémy sú pri tvorbe bázy vedomostí viazané na experta v danej oblasti. Globálne počítačové siete (v posledných dvoch rokoch World Wide Web) umožňujú počítačom teoreticky „voľný“ pohyb a navigáciu v obrovských dátových bázach, lokálne vytvorených a schopných obsiahnuť vedomosti generácií takmer okamžite. Automatické a inteligentné prehľadávače ako súčasť programov „umelého umenia“ (napr. využívajúcich poznatky v semiotike, dejinách umenia, psychológii), o ktorých hovoril už A. Moles, predstavujú potenciál na tvorbu takých systémov, ktoré budú automatizovať nielen práce a triviálne operácie, ale aj vyššie funkcie pri tvorbe umeleckých diel alebo v designe. Nakoľko všetci účastníci panelu mohli len načrtnúť svoje koncepcie, diskusia bude pokračovať. Posledné čísla časopisov Leonardo (Spoločnosť pre umenie, vedu a techniku) a Languages of Design (Spoločnosť pre počítačové mo-

dely tvorivých procesov) sa venujú práve tejto tematike.

Elektronické umenie používa len „špičku“ laodovca poznatkov vo vede. Niektoré inštalácie, objekty alebo hudobné kompozície sú pre vedeckú a technickú komunitu „triviálne“, zatiaľ čo niektorí „počítačoví a elektronickí umelci“ robia z nich „vedu“. Niekedy (a to je prípad Inštitútu nových médií vo Frankfurte a ich inštalácií napríklad na Ars Electronica v júni tohto roku) sú to práce skutočne na hranici najnovších vedeckých poznatkov (umelá inteligencia a umelý život), ale ich umelecká „odozva“ je diskutabilná (pretože len veľmi málo ľudí môže priamo na výstave pochopiť, o čo vlastne ide“. Interakcia s objektom si vyžaduje aj hodiny experimentov, aby sme dosiahli nejaký výsledok, nvraviac o tom, že takéto inštalácie často nefungujú). To bol čiastočne aj prípad výstav, nie síce v takej miere ako na vlnajšom sympóziu alebo v prípade niektorých objektov na Ars Electronica.

Tri veľké a množstvo menších výstav predstavovali pravdepodobne najväčšiu koncentráciu umeleckých artefaktov s počítačmi a elektronikou triedy „HiTech“, aká kedy v dejinách bola. Hlavná výstava bola v budove bývalej strednej školy - v jednej miestnosti jeden alebo skupina autorov. Bolo ich okolo 50. Samostatnú expozíciu malo Centrum pre umenie a médiá z Karlsruhe. Vo výstavných priestoroch elektronickej kaviarne sa konala výstava „Images du Futur“, kde boli niektoré diela z tohtoročnej a vlnajšej výstavy Ars Electronica. Výstavy a kaviareň boli miestom stretávok po skončení teoretickej časti. Na niekoľkých počítačoch si bolo možné pozerať programy CD ROM alebo komunikovať v rámci Internetu. Pri káve sme si pozerali diela z výstavy E Mail Art 2 v Bratislave alebo prehľad slovenských výtvarníkov v rámci projektu Logos. V rámci sympózia síce existoval „komunikačný bod - Cyberport s dvadsiatimi počítačmi Macintosh napojenými na Internet,

ale to má skoro každý z účastníkov doma, a tak o túto službu nebol počas sympózia veľký záujem. Tí, ktorí tvoria hlavne programy na CD ROM, mali možnosť dodať svoje disky na „Trh s novými médiami“. Na veľmi frekventovanom mieste Montrealeu, pasáži na Place des Artes, bolo umiestnených 6 počítačov a okoloidúci si mohli prehliadať vystavené diela, kúpiť ich alebo dohodnúť si stretnutie s autorom.

Najväčšou (ba priam jarmočnou) atrakciou podobných podujatí ako je ISEA sa stávajú predstavenia a inštalácie virtuálnej reality. K nim patrila hlavne výstava OSMOSE (s programami Softimage) a virtuálny tunel pod Atlantikom (z Montreleu do Centre de Pompidue v Paríži) inštalované v Múzeu moderného umenia. Svetová premiéra virtuálnej verzie jaskyne v Lascaux od B. Brittona z USA sa nekonala. Na OSMOSE som sa pre veľký záujem nedostal, ale ani napriek veľmi pochvalným vyjadreniam som veľmi neľutoval. Myslím si, že počítačom potrvá ešte nejaký čas, dokiaľ dokážu vyvolať taký zážitok ako predstavenie v kine IMAX s obrovským panoramatickým plátnom, ktoré sa nachádza v bývalej prístavnej hale pár minút od elektronickej kaviarne. Návšteve kina som si rezervoval posledný deň pobytu v Montreale, ale napokon som dal prednosť počítačovým obchodom: kúpil som si sadu CD ROM s programami pre virtuálnu realitu - nedajú sa síce porovnať s kinom IMAX, ale môžem s nimi experimentovať. Utešujem sa myšlienkou architekta Jeffrey Hanningan, ktorý na panelovej diskusii Vynárajúce sa architektúry povedal: „Myslieť si, že fotorealistické zobrazovanie je tým najdokonalejším nástrojom na vizualizáciu myšlienok, je mylné“.

„Elektronické divadlo“ - projekcie počítačových animácií sa konali v takom malom priestore, že asi štvrtina účastníkov sa ich nemohla zúčastniť. Práce mali rôznu úroveň, ale v porovnaní s filmami niektorých kategórií Festivalu animovaných filmov, ktorý prebiehal súčasne s festivalom ISEA (dóraz na komer-

ciu), boli zaujímavejšie. Zúčastnil som sa gala predstavenia tohto festivalu s udeľovaním cien a premiata-ním víťazných filmov jednotlivých kategórií - bolo to veľkolepé a len francúzske. ISEA bola bilingválna, aj keď viac anglická, a tak frankofónni Kanadania, ako aj rodení Francúzi sa cítili trochu podvedení (P. Levi: „Sme v Montreale a ja som Francúz, tak budem ho-voriť svojím jazykom.“ Tlmočníci to nemali ľahké a tak aj Francúzi napokon rezignovali).

Na koncerty a intermediálne predstavenia už neostal čas ani energia. Videl som len balet „Čas v oku ihly“ (Univerzita z Arizony). Vizúálne efekty na scéne zabezpečovalo okrem tanečníkov (ktorý v zá-plave techniky nezapadli, ale dominovali) päť video-projektorov, napojených na dva výkonné počítače Silicon Graphics, množstvo počítačom ovládaných svetiel a dymový generátor. Scéna zo Stonehenge sa plynuce zmenila na aténsky Parthenón alebo iné sym-boly našej civilizácie. Video sa prelínalo so syntetic-kým digitálnym obrazom.

V Montreale prebiehal aj Mesiac fotografie. Na rozdiel od bratislavského sa uskutočňuje každý druhý rok. Pri príležitosti sympózia ISEA mal v progra-me niekoľko výstav digitálnej fotografie a „vernisáž“ virtuálnej galérie quebeckých fotografov vo forme CD ROM. Je úsilie, aby si ju mohli pozrieť aj návštevníci tohtoročného Mesiaca fotografie v Bratislave.

V rámci sympózia sa konali aj zasadnutia Predsedníctva a plenárne zasadnutie ISEA. Jedným z bodov boli návrhy na vytvorenie národných alebo re-gionálnych vetví tejto rozrastajúcej sa organizácie. Predniesli sa návrhy na nasledujúce podujatia. O rok to bude Rotterdam (sídlo ISEA, usporiadateľ Vysoká škola výtvarných umení a designu). Je záujem urobiť akýsi symbolický most medzi festivalmi ISEA a BEE CAMP v Bratislave, ktorý by sa mal konať aj o rok. Do úvahy pripadajú telekonferencia cez ISDN (multime-diálna telekomunikácia) alebo plavba loďou a spoloč-

ná výstava, resp. koncert.

V roku 1997 bude ISEA v Chicagu (usporia-dateľ je Art Institute). Na rok 1998 sú traja kandidáti - Bonn, Liverpool a Bratislava. V mojom vystúpení som povedal, že by sme nemohli zabezpečiť toľko výstav, hlavne nie s veľkými objektmi. (Napokon aj tu si do-pravu a poistné museli zorganizovať vystavujúci. Prenájom priestorov bol minimálny - hlavné výstavy v škole a univerzitnej galérii. Ostatné výstavy boli len sprievodné a zabezpečovali si ich galérie nezávisle od usporiadateľov ISEA.) Dali by sme dôraz na 2D a ma-lé objekty, sympóziom a prezentácie (día, video a po-čítače), ako aj diskusie. Na moje prekvapenie mno-hým ľuďom sa táto myšlienka páčila. Vyskytli sa názo-ry (v kuloároch), že posledná ISEA bola taká nabitá programom, že na stretnutia a priateľské posedenia nebol čas. Prednášky a diskusie sa museli prerušiť (aj napriek protestom publika a diskutujúcich), aby mo-hol program pokračovať.

Kandidatúra Bratislavy je skôr symbolická (s návrhom prišli niektorí členovia Predsedníctva v ro-ku 1993, aby bola táto udalosť v niektorej krajine bý-valej východnej Európy). Do konca tohto roku bude treba vypracovať predbežný projekt vrátane predpo-kladaného rozpočtu. Keby sme chceli uspieť, musela by táto akcia mať podporu ministerstva kultúry, ale pretože hlavné usporiadajúce organizácie sú školy (konceptia, program - cestovanie a ubytovanie je na komerčnej báze a robia to cestovné kancelárie) aj mi-nisterstvo školstva. Integrovaným úsilím VŠVU, VŠMU, Centra pre elektroakustickú a počítačovú hudbu, Slovenského hudobného fondu, Technickej a Komenského univerzity (sympóziom má aj filozofickú a vedeckú časť, treba zabezpečiť techniku, hlavne po-čítačové siete) by sa podľa mojich skúseností z po-sledných dvoch sympózií dalo podobné podujatie uskutočniť aj v Bratislave.